

## **KIRŞEHİR ABDALLARININ EĞİTİM HAKKINA ERİŞİMİNİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER<sup>1</sup>**

**Barriers Related with Kırşehir Abdals' Access to Education Right**

**Ramazan Yıldız\***  
**Ümit Nazenin\*\***  
**Orhan Özcan\*\*\***  
**Murat Altaş\*\*\*\***  
**Akın Doğan\*\*\*\*\***  
**Hacı Çöl\*\*\*\*\***  
**Gökçe Güney\*\*\*\*\***  
**Ümit Özkan\*\*\*\*\***

100

### **Öz**

Hâkim kültür karşısındaki farklılıklarından dolayı ötekileştirilen, üzerlerinde kurulmaya çalışılan tahakkümle yeni bir kimliğe büründürülmeye çalışılan, kendi hayatlarını keşfetme ve dönüştürebilme noktasında güçsüz olan, var olan egemenlik ilişkilerine tabi kılınarak suskunlaştırılan yerel bir topluluk olarak Abdalların Eğitim Hakkına Erişimlerinde karşılaştıkları sorunlar bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmanın, çeşitli özellikleri ile baskın, egemen topluluktan ayrılan grupların üyelerinin eğitim hakkına erişimlerinde, eğitim süreci içinde ve dışında yaşadıklarının anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Tarama modelinde gerçekleştirilen çalışmanın veri toplama sürecinde doküman analizi, anket ve görüşme metodları kullanılmıştır.

- \* Kırşehir Lisesi, Felsefe Grubu Öğretmeni, / [irem.izem2005@yahoo.com](mailto:irem.izem2005@yahoo.com)  
\*\* Vahide Hüseyin Karahan Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi, Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni, / [unazenin@yahoo.com](mailto:unazenin@yahoo.com)  
\*\*\* Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi, Coğrafya Öğretmeni, / [orhanozcan74@mynet.com](mailto:orhanozcan74@mynet.com)  
\*\*\*\* Kırşehir Neşet Ertaş Güzel Sanatlar Lisesi, Edebiyat Öğretmeni, / [altasmurat40@mynet.com](mailto:altasmurat40@mynet.com)  
\*\*\*\*\* Kırşehir Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Edebiyat Öğretmeni, / [akindogan@hotmail.com](mailto:akindogan@hotmail.com)  
\*\*\*\*\* Muharrem Sayan İlkokulu, Sınıf Öğretmeni, / [hacicol@gmail.com](mailto:hacicol@gmail.com)  
\*\*\*\*\* Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 2013 Mezunu, / [gokceguney23@gmail.com](mailto:gokceguney23@gmail.com)  
\*\*\*\*\* Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Son Sınıf Öğrencisi, / [ozkanumut@hotmail.com.tr](mailto:ozkanumut@hotmail.com.tr)  
**Eğitim Bilim Toplum Dergisi / Cilt:13 Sayı:49 Kış: 2015 Sayfa: 100-126**  
**Education Science Society Journal / Volume:13 Issue:49 Winter: 2015 Page: 100-126**

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; Abdal topluluğu farklı topluluklarla yeterli düzeyde, aileler arası ve bireysel ilişkiler geliştirememektedir. İçinde yaşadıkları hâkim kültür tarafından; mahalle ve çarşıda, kamusal alanda kurdukları ilişkilerde kendileri, okul ve sınıf ortamında ise öğrenci ve öğretmenler tarafından çocukları, farklı düzeylerde de olsa dışlanma, horlanma gibi ayrımcı ve ötekileştirici davranışlara maruz kalmaktadırlar. Horlama ve dışlama yetişkinlerde genellikle; Abdal denilerek, cahil zannedilerek, kılık ve kıyafetine bakılarak, iş ve gelirine bakılarak, ten renginden kaynaklı yapılmaktadır. Öğrencilere, okul ve sınıf ortamında; alay edilip lakap takma, aynı sıralarda oturmak istememe, okulda bir sorunla karşılaşıldığında öncelikle kendilerinin sorumlu tutulması gibi olumsuz ön yargı ve suçlamalar geliştirilmektedir. Durumdan etkilenen çocuklar arasında okula gitmek istememe, ağlayarak eve gelme, evde hırçınlaşma, içe kapanma, arkadaşlarıyla okulda kavga etme, kendinden ve kimliğinden utanma davranışları gözlenmektedir.

**Anahtar Sözcükler:** Kırşehir Abdal Topluluğu, Eğitim Hakkına Erişim, Okullaşma

### **Abstract**

The main topic of the study is the problems of Kırşehir Abdals as a local community regarding their access to education right. This community has been othered because of; their differences in terms of hegemonic culture, weakness on explore and transform of their life, and has been forced to have a new identity by the domination constructed against them. It has been thought that this study will help to understand what kind of problems are living this kind communities which othered from communities have dominant, sovereign culture, regarding access to right for education. In the study, data were collected by document analysis, interview and questionnaire.

According to findings, Abdals community have not efficiently develop interpersonal and interfamily relations with other communities. The dominant culture they live in, they have been exposed to the exclusive, depreciatory behaviours at the different levels. The study have defined the type of these behaviors in detail related with the school, public space and public services.

**Keywords:** Kırşehir Abdals' Community, access to right for education, schooling

### **Giriş**

Eğitim hakkı, temel bir insan hakkı olarak, herkesin ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, etnik ya da sosyal köken, din ya da politik görüş, yaş ya da engellilik vb. haline bakmaksızın eğitimin her aşamasından ücretsiz yararlanmasını ifade eder. Eğitim, insan kişiliğinin tüm yönleriyle gelişmesinde, insanların kendilerini gerçekleştirmesi ve özgürleşmesi yolunda elde edilmesi gereken temel bir haktır. Diğer hakların farkında olunabilmesi, kullanılabilmesi, hak ihlallerine karşı tepki verilebilmesi eğitim hakkının elde edilmesiyle doğrudan ilgilidir. Eğitim aynı zamanda olumlu toplumsal değişim ve dönüşümün aracı olabilir. Herkes gibi, yoksulların ve ötekileştirilmiş toplulukların da yaşamlarını onurlu bir şekilde devam ettirebilmeleri için, özgürleştirici bir eğitime ihtiyaçları vardır.

Kişinin gelişimine, zenginleşmesine, kendini gerçekleştirmesine olanak sağlayan, insan doğasına yabancılaşmayan özgürleştirici içerik ve yöntemle yapılmalıdır. Kişi aldığı eğitimle yaşamın içindeki çelişkileri kavrayarak nesnel bilgilere yakınlaşmalı, kendisini özne konumuna getirerek, doğa ve toplumla kurduğu ilişkilerde, iradi rolünü oynayabilme yeteneğini ortaya koyabilmelidir. İnsan yönetilmesi gereken değil, eğitim süreci sonunda kendini yönetme yeterliliği kazanmış, onurlu bir varlık olarak düşünülmelidir (Eğitim Sen, 2004). Böylesi bir eğitime, tüm toplum kesimlerinin olduğu gibi Abdal Toplumunun da ihtiyacı vardır

Eğitim hakkına erişim sadece ilköğretime kayıt oranlarıyla sınırlı değildir. Nitelikli bir eğitim alma, eğitim ortamlarında ayrımcılığa uğramadan saygı görme, eğitim hakkına erişimde önemli bir ölçüdür. Genellikle ait olmadığımız topluluklarla ilgili bilgilerimiz az olmasına karşın başkalarından edindiğimiz bilgilerle olumsuz kalıplaşmış ön yargılar geliştirebiliriz. Bu durum farklı topluluklarla sorunsuz yaşamamızı engelleyen ön yargılara bağlı olarak hor görme, sevmeme, nefret gibi duygularla ayrımcılık olarak karşımıza çıkar. Olumsuz eylem olarak karşımıza çıkan ayrımcılık, farklı toplulukları mağdurlaştırarak, toplumsal dışlanma meydana getirmektedir.

Abdal topluluğu hakkında yapılan çalışmaların azlığı onların görünmezleştirilmelerinin önemli bir boyutunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, nispeten yakın bazı çalışmalarda Abdalların tarihçesi ve güncel yaşamları üzerine bazı kayıtlar ortaya konulmuştur. Abdalların, ağırlıklı olarak Orta Anadolu ve Akdeniz bölgesinde yerleşmiş Türkmenler olduğu dile getirilmektedir. Yaşam üsluplarında Türkmen geleneğinin birçok izine rastlandığı da belirtilmektedir. Abdalların kendine ait bir yaşam üslubu var olmakla birlikte, hayat düzeylerinin belirmesinde din çok etkin değildir ve eğitim tarafından şekillendirilen sosyal ve ekonomik bir yapılanma bulunmamaktadır (Gürsoy, 2006:7).

Erol Parlak (2012), tarih kaynaklarına dayalı araştırmalardan elde edilen bulgularla şu belirlemede bulunmaktadır: “Anadolu Abdalları’nın öncülleri sayılan Rum Abdalları” Kalenderîliğin bir kolunu oluşturmakta ve günümüz Abdalları, bu eski akımdan inanç ve davranış biçimleri olarak derin izler taşımaktadır. Parlak’a göre;

*“Bu nedenle, Abdallar tarihinin kavranabilmesi bakımından Kalenderîlikten, onun içinde farklı bir yer oluşturan Rum Abdallarına, oradan da günümüz Bektaşî Abdallarına kadar uzanan Derviş hareketinin*

*incelenmesi bir zorunluluk olarak karşımızdadır. Zira günümüz Abdallarını farklı kılıp özelleştiren, gerek yaşam, gerek felsefi ve gerekse davranış biçimlerinin altında yatan, hatta iç içe yaşadıkları toplum tarafından dışlanmalarına kadar uzanan konumlanmalarında etkili olan Kalenderilikten günümüze dönüşerek gelmiş inanç kalıntılarıdır” (Parlak, 2012:294).*

Parlak’ın Meydan Larousse’den aktardığına göre Kalenderi terimi sözlüklerde genel olarak: “her türlü kural ve bağlantıdan kopmuş, canının istediği gibi yaşayan, gösterişe, giyim kuşama, dünya malına önem vermeyen bir tarikat” anlamındadır. Kalenderilik ile ilgili kaynaklarda Kalenderilik tarikatının gerek dinsel kuralları, gerekse kurallı bir tekke disiplini benimsemeyen, yarı-aç, yarı-çıplak, toplum düzenine yüz vermeyen gezgin dervişler yolu olduğu genel kanısı yaygındır. Kalenderiler fazla bir mutluluğa gerek duymadan gündelik mutlulukla yetinmektedirler (Parlak, 2012:294). Göçerlik, Kalender Dervişlerin yaşam biçimlerinin olmazsa olmazlarından. Ahmet Karamustafa (2007:25), evsiz- barksız dolaşmanın bütün zahit dervişlerin paylaştığı bir özellik olduğunu; gönüllü yoksulluk ve dilencilikğin yerleşik yaşamın kolayca bırakılmasına yol açtığını belirtmektedir (2007:25 aktaran Parlak 2012:297). Parlak’a göre günümüz Abdallarının yaşam kültüründe yakın zamana kadar var olan ve bugün farklılaşmış biçimi ile belli ölçülerde sürdürülen gezginlik (göçerlik) kavramının derinliklerinde yatan olgu buradan kaynaklanmaktadır (Parlak, 2012:297).

Derviş inancının çileli yolunu süren ve belirli bir dönemden sonra bu yola yakıştırılan, kötü sıfatlar nedeniyle sıkıntıya düşen Anadolu Abdalları, yaşadıkları yörelerde hiçbir zaman has vatandaş olarak görülmemiş, fikren var olup yaşanılmakla kalmayıp aynı zamanda açıkça telaffuz edilen ayrımcılık düşüncesi içerisinde toplumun en alt sınıfına adeta sürgün edilmişlerdir. Çeşitli nedenlerle kendileri de bu algıyı kabullenmişler ve bunun dışına çıkmak için bir tavır sergilememişlerdir (Parlak, 2012:308).

Farklı toplulukların Abdalları tarif etmeye yönelik ifade ettikleri atasözlerinde de, yaşanan horlanmayı görmek mümkündür. “Abdal ile dövüşmeyince kasnak başa geçmez” sözüyle abdalların yaptığı kalbur kasnak işi küçümsenirken; “Abdalin dağarcığından ne düşer” sözüyle Abdalların eğitim-öğretim seviyelerinin düşüklüğü ve bilgilerinden faydalanacak birileri olmadığına gönderme yapılmaktadır. Her iki sözde de Abdallarla temasın kişiyi küçülteceği vurgusu görülmektedir. “Abdala da stora (sevimsizlik) gerek” ifadesiyle, toplum içinde hor görülen Abdalların, kendilerini sevdirecek davranışlar sergilediği belirtilmeye çalışılmaktadır.

Kırşehir Abdal Topluluğu, eğitim harcamalarının hane halkına yüklenmeye çalışıldığı, piyasacı eğitim sistemi içerisinde, eğitim hakkına erişimde kendilerinin çözemeyecekleri sıkıntılarla karşı karşıyadır. Yoksul kesimler, nitelikli eğitimin her aşamasına en az erişebilen kesimlerdir. Çocuk emeğine ihtiyaç duymaktadırlar. Eğitim hakkından tam olarak yararlanamayan topluluklar, diğer haklardan da tam olarak yararlanamamaktadırlar. Bu grupların içerisinde Abdal Topluluğuna ait çocuklar da vardır. Bu topluluğa ait çocukların eğitime başlamaları kadar eğitimlerini tamamlamaları önünde de sorunlar bulunmaktadır.

Türkiye’de eğitime erişimde, özellikle yoksulluk ve dışlanmışlık sebebiyle yaşanan zorluklar, eğitimde belli bir ideolojinin hâkim olması, gibi sorunlar toplumun tümünün sorunudur. Eğitimin mevcut olması, erişilebilir, kabul edilebilir, çocuğun ihtiyaçlarına uyarlanabilir olması anlamına gelmemektedir. Uygulamada yaşanan olumsuzluklar bazı grupların dezavantajlı durumda olmaları nedeniyle bu haktan diğerleriyle eşit ölçüde yararlanmasını engellemektedir. Bunun sebepleri arasında eğitim hayatını sadece bir okuryazar olabilme aracı olarak görme, yoksulluk nedeniyle çocukların çalışma mecburiyeti, çocukların okullarda maruz kaldıkları ayrımcılık gösterilebilir.

Bu çalışmanın amacı yerel bir topluluk olarak Kırşehir’de yerleşik bulunan Abdal Topluluğunun eğitim hakkına erişimlerinde karşılaştıkları sorunları saptamaktır.

### **Araştırmanın Metodolojisi**

Araştırmanın evrenini Kırşehir Abdal Topluluğu oluşturmaktadır. Araştırma alanı olan Kırşehir Bağbaşı Mahallesi yaklaşık 40-50 hane Abdal ailesi olup, nüfuslarının 250-300 dolayında olduğundan bahsedilmektedir. Akpınar İlçesine bağlı Kırtıllar Köyü’nün tamamı Abdallardan oluşmaktadır. Bu köy Abdallar diye de bilinir. Burada 24 hane olup nüfusun 2012 yılı itibarıyla 147 olduğu belirtilmektedir.<sup>2</sup> Çiçekdağı ilçesindeki Abdallar yaklaşık 15-20 yıl önce Kırıkkale iline göç etmişlerdir. Çiçekdağı ilçesinin Yerköy ilçesiyle iç içe geçtiği Çiçekdağı’na bağlı mahallelerde 3-5 hane ve 15-20 kişi yaşamaktadır.<sup>3</sup> Çiçekdağı ilçesine araştırma yapmaya gittiğimizde Abdalların Mahallesi olarak bilinen, Osman Şevki mahallesindeki (Garipler bölgesi olarak bilinir)<sup>4</sup> eski yerleşim yerinde, sadece yıkık ev izlerinin kaldığını gördük. Mahalle tamamen terk edilmiş haldeydi. Mucur ilçesinde Solaklı ve Karşıyaka Mahallesinde 6 hane ve 20-25 kişi vardır.<sup>5</sup> Kaman ilçesi Sarıuşağı mahallesinde yaklaşık 30 hane ve 150-200 kişinin yaşadığı belirtilmiştir.<sup>6</sup> Yerköy ilçesinde de yaklaşık

35-40 hane ve 180-200 kişi yaşamaktadır.<sup>7</sup> Yapılan çalışma ve gözlemlere dayalı olarak; belirtilen çalışma alanı içindeki yerlerde yaşayan Abdalların toplam nüfuslarının binin (1000) üzerinde olmadığı sanılmaktadır.

Demografik yapıyla ilgili ayrıntılı bilgi ancak nüfus sayımı yapılarak elde edilebilir. Bu nedenle; çalışmada, Kırşehir’de yerleşik yaşayan Abdalların toplam nüfusu yaş, cinsiyet, meslek gibi bilgileri kesinlik içerecek bir şekilde ayrıntılandırılmamıştır. Bu konudaki bilgiler, alan çalışması sırasında erişilebilen topluluk üyelerine ilişkin demografik bilgiler ve onların değerlendirmeleri ile sınırlıdır. Araştırma alanı Kırşehir il sınırları içerisinde yaşayan Abdal Topluluğu ile Yozgat iline bağlı Yerköy ilçesinin Abdal topluluğunu kapsayacak şekilde sınırlandırılmıştır. Araştırma sınırlı bir araştırma evreni üzerinde ve belirli bir zaman aralığı içinde yapıldığı için, elde edilen sonuçlar belirtilen araştırma evreni içinde ve yapıldığı zamanla sınırlı olarak geçerlik taşıyacaktır.

Araştırma genel tarama modellerinden, alan araştırması niteliğindedir. Alanda, anket, görüşme ve gözlem veri toplama tekniği olarak kullanılmıştır. Ayrıca, Kırşehir Abdallarının geçmişi ve bugünüyle ilgili literatür taraması yapılarak bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte araştırmanın belgesel tarama boyutu da önemli bir bilgi kaynağı ve araştırmanın niteliklerinden biri olarak görülebilir. 1960-2012 yıllarına ait Yeşilyurt Gazetesi, Kırşehir Gazetesi, Kırşehir Memleket Gazetesinden basın taraması yapılarak, yerel basında yer alıp almadıkları, aldılarsa nasıl yer aldıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Görüşme ve anketlerin soru formları yarı yapılanmış (Karasar, 1994: 168) biçiminde olup, araştırmacılar tarafından sorulan soruların yanıtları hemen işlenmiştir. Katılımcılara 33 tane anket sorusu yöneltilmiştir. 142 kişiyle anket, dokuz kişiyle de görüşme yapılmıştır. Ankete katılanların %45’i (64 kişi) kadın, %55’i (78 kişi) erkektir. Çalışma evreni içerisinde evrenin temsilinde %45’lik oranla kadınlar önemli bir yere sahip olmuşlardır. Ankete uygulamacı olarak katılan kişilerin çoğunluğu Kırşehir Eğitim Sen üyesi öğretmenlerden oluşmuştur. Anket ve görüşme erkeklere toplandıkları kahve hanede, kadınlara ise evlerinde uygulanmıştır. Anket uygulaması Abdalların yaşadıkları bölgelere beş kişilik grup halinde gidilerek uygulanmıştır. Anket uygulaması 2013 yılı ocak ayının son haftası ile şubat ayının ilk haftası içinde yapılmıştır.

Görüşmeler bireysel olarak yapıldığı gibi grup halinde de yapılmıştır. Grup görüşmelerinde (Arslantürk, 1995’den aktaran Gürsoy, 2006). sorular

yöneltilerek, sorular etrafında tartışmalar yapılmıştır. Grup üyelerinin tartışmasıyla soruların yanıtları geniş şekilde anlaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada ankete dayalı olarak toplanan veriler, SPSS istatistik paket programı yardımı ile çözümlenmiştir. Anket sorularına verilen yanıtların frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Standart soru kâğıtları ile elde edilen verilerin SPSS ortamında istatistiksel analizleri yapılmış, nitel tekniklerle elde edilen bilgiler de nicel verilerden elden edilen bulgular ve sonuçlarıyla birlikte ele alınarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırmada, anket yoluyla katılımcıların, demografik özellikleri ile aileleri ve topluluklarının eğitim bağlamındaki yaşamlarına ilişkin görüşleri derlenmiştir. Anketin demografik verilere ilişkin bölümünde katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, öğrenim durumu, mesleği, yaşadığı köy-mahalle-şehir gibi kimi kişisel özelliklerinin anlaşılmasına olanak sağlayan 8 soru sorulmuştur. Anketin diğer bölümlerinde ise öğrencilerin okula devam ederken ya da ettiği dönemde bir işte çalışıp çalışmadığı, çalıştıysa ne tür işlerde çalıştığı, okula devamı etkileyip etkilemediği, öğrencilerin okul ortamında diğer öğrenci grupları ve öğretmenler tarafından küçük görülme, horlanma ve dışlanma durumlarıyla karşılaşp karşılaşmadıkları, karşılaştıysalar bu durumun ne tür kelime, cümle ve davranışlarla gerçekleştiği ve yine bu durumun öğrencinin okul hayatını nasıl etkilediği gibi sorular sorulmuştur.

## **Bulgular ve Yorum**

### *Yerel Basın Taraması Bulguları*

Abdalların Kırşehir ilinde uzun tarihi geçmişi vardır. Geçmişte Abdalların nasıl algılandıklarını, hangi sıklıkla ve konularla haber olduklarını anlamak amacıyla, Kırşehir’de 1960-2012 yılları arasında çeşitli adlar altında (Yeşilyurt Gazetesi, Kırşehir Gazetesi, Kırşehir Memleket Gazetesi) faaliyet göstermiş yerel gazetelerin taraması yapılmıştır. Yerel basın taramasında Abdal kültürüne özgü yaşayan insanlarda yaralama, öldürme, hırsızlık gibi suçlara ilişkin hiçbir olaya rastlanmamaktadır. Abdal kültürüne 1963 yılında 1 haberde rastlanırken, 1971-1982 yılları arasında hiçbir haberde yer verilmemiştir. 1984-2012 yılları arasında Abdallarla ilgili toplam 130 haber yer almıştır. Abdalların daha çok Muharrem Ertaş, Neşet Ertaş, Çekiç Ali gibi tanınan, Abdal kültürüyle yetişmiş halk ozanlarının varlığında ve genellikle müzik konularında gündemde yer buldukları görülmektedir. Abdallarla ilgili yazılar da özellikle 2000 yılından sonra Neşet Ertaş üzerinden yer verildiği ve bu haberlerin de onun katıldığı etkinlikleri içerdiği görülmektedir. Abdal



kültürüne ait en kapsamlı yazı, süreli olarak 2004–2005 tarihleri arasında Kırşehir Memleket gazetesinde yer almış; Abdallığın tarihçesi, bu kültürün içinden yetişmiş, tanınmış sanatçıların hayatları, eserleri ve fotoğrafları bu yazı dizisinin içeriğini oluşturmuştur. Abdal kültürünün yerel basında yer bulduğu haber sayısı toplumun diğer kesimlerince Abdalların ne kadar önemsendiğini de gösterir niteliktedir. Abdalların yerel basında gerektiğinden az haber konusu olması hatta belli dönemlerde hiç haber konusu olmaması, başlı başına yok sayılmalarının, dışlanmalarının, kabul görmemelerinin açık bir ifadesi olabilmektedir.

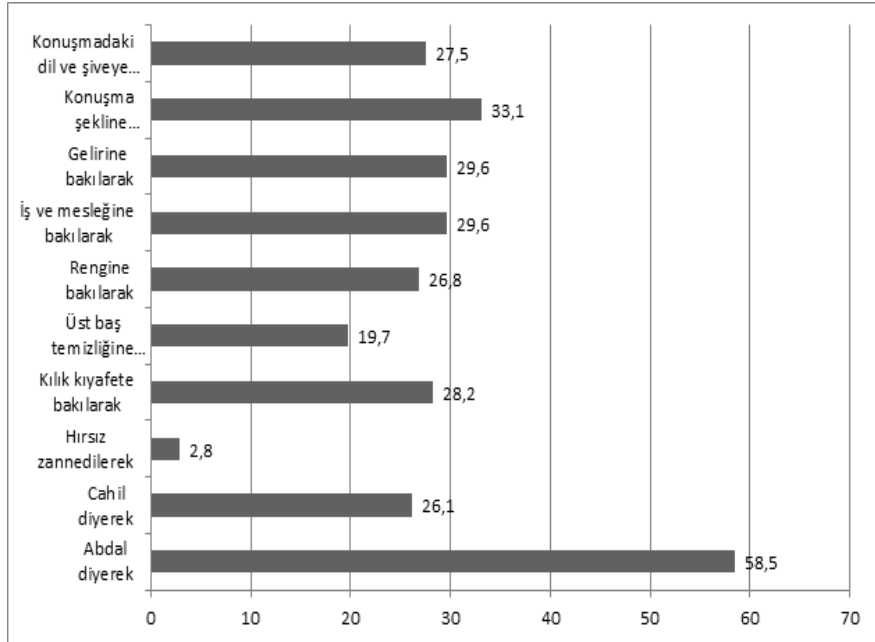
### *Alan Taraması Bulguları*

Araştırmanın veri toplama sürecinde 142 katılımcıya “Abdal aileleri dışında ev ilişkisi kurduğunuz, ailece görüştüğünüz kimse var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Yanıtlar “epeyce”, “yeterince”, “çok az” seçenekleri kullanılarak derecelendirilmiştir. Katılımcıların %99,3’ü (141 kişi) soruyu yanıtlamış, %0,7’i (1 kişi) ise soruyu yanıtlamamıştır. Abdal ailelerinin %46’sı kendileri dışındaki ailelerle ev ilişkisi kurmadığını, %13’ü Abdal bireyleri dışında dost ya da arkadaşı olmadığını –ki bunların %78’i kadın, %22’si erkeklerdir- , %22’si (%42 kadın, %58 erkek) ise Abdal bireyler dışında çok az dost ya da arkadaşının olduğunu belirtmektedir. Kırşehir Abdallarının %59’u, toplumun diğer kesimlerince sosyal yaşam içerisinde ait olduğu topluluk nedeniyle, az ya da çok horlandığını, küçük görüldüğünü ya da davranış ve tutumlarla böyle hissettirildiğini belirtmektedir. Kamu kurumlarında horlandığımız, küçük görüldüğünüz olur mu? Şeklinde yöneltilen soruyu; 142 katılımcının %98,6’sı (140 kişi) yanıtlamış, %1,4 ‘ü (2 kişi) soruyu yanıtlamamıştır. Kendilerine yönelik horlanma ve küçük görülmeye kamu kurumlarında maruz kaldığını belirtenlerin oranı ise %35’dir. Kırşehir Abdalları yaşam içerisinde farklı biçimlerde (sözcük, tümce ya da davranışlarla) ayrımcı tutumlara uğramakta, horlanmakta, küçük görülmekte ya da dışlanmaktadır. Abdallarla ilgili oluşan olumsuz algı, günümüzde bu topluluğun; toplumun diğer kesimleriyle eşit, özgür diyalog kurmasını engellemektedir. Bu durum sosyal ilişkilerin gerçekleştiği aileler arası ilişkilerde, bireyler arası ilişkilerde, bireylerin kamuya kurdukları ilişkilerde, öğrencilerin okul ortamında kurdukları ilişkilerde horlanma, dışlanma, küçük görülme gibi olumsuz yaşantıların oluşmasına neden olmaktadır.

Katılımcılara, “Horlama, küçük görme ve dışlama hangi kelime, cümle veya davranışlarla gerçekleşmektedir? şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Alt seçenek olarak on tane dışlama ve horlamanın olabileceği varsayılan cümle, kelime ve davranış örnekleri sıralanmıştır. Bu seçeneklerden birden fazlasını



işareteleyebilecekleri belirtilmiştir. Son seçenek başka varsa lütfen yazınız şeklinde boş bırakılmıştır. 142 katılımcının tamamı soruyu yanıtlamıştır. Yanıt veren katılımcıların %64,8'i (92 kişi) horlanma, dışlanma yaşadığını belirtmiştir. % 35,2'si (50 kişi) horlanma ve dışlanma gibi ayrımcı tutumlarla karşılaşmadığını belirtmiştir. Abdallara yönelik gerçekleşen ya da hissettirilen horlama, küçük görme, dışlama %59 düzeyi ile en çok "Abdal" denilerek gerçekleşmektedir. Kırşehir Abdalları, konuşma şekillerine (%33), iş ve mesleklerine (%30), gelirlerine (%30), kılık kıyafetlerine (%28), ten rengine (%27), giysilerinin temizliği ve düzenli olma durumuna bakılarak (%20); cahil denilerek (%26), "hırsız" yakıştırması yapılarak (%3) ve "Siz çalışmazsınız" denilerek (%1,4) horlanmakta, küçük görülmede ya da dışlanmakta olduklarını belirtmektedirler (Şekil 1).

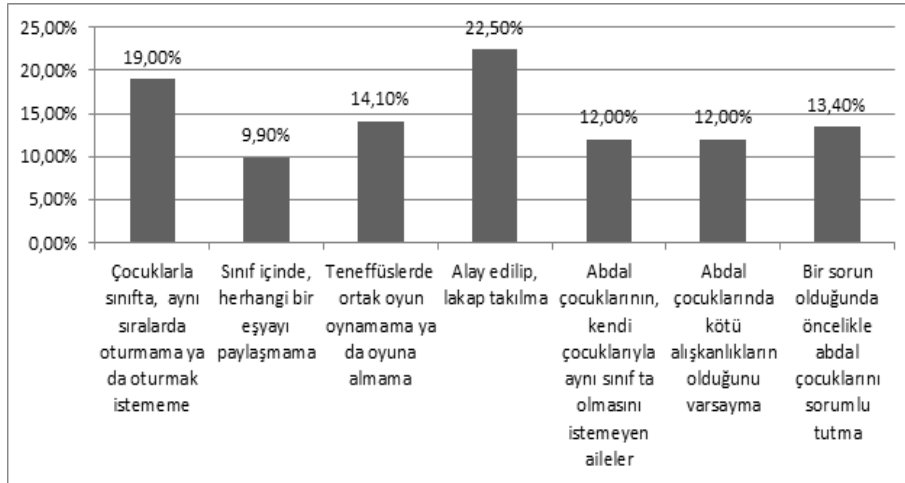


Şekil 1. Abdal Ailelerinin Horlanma Biçimleri (% ;n = 142)

Abdal topluluğunun ayrımcılığa maruz kaldığı alanlardan biri de eğitimidir. Eğitim hakkına erişim, ayrımcılığa neden olan konuları, içerikleri, öğretim yöntemlerini, öğretmen davranışlarını, okul iklimi ve okul kültürü gibi konuları da kapsar. Bu konular eğitim süreci ve okuldaki günlük yaşamla ilgilidir. Bu durum, aynı okulda bile kimlerin, ne tür ve ne kadar eğitim hakkından yararlandığını gösterebilir (Eğitim Sen, 2004). Abdal topluluğunun eğitim hakkına erişiminin önündeki engellerle ilgili elde ettiğimiz veriyi öğretmenler

bağlamında değerlendirdiğimizde, Abdalların %17'sine göre çocukları, sınıf öğretmeni ve okuldaki diğer öğretmenler tarafından dışlanmakta, horlanmakta ve ayrımcılığa uğramaktadır. Araştırmalarda “Çocuklarınız sınıf öğretmeni ve okuldaki diğer öğretmenler tarafından dışlanıyor mu?” şeklinde soru yöneltilmiştir. 142 katılımcının %95,8’ (136 kişi) soruyu yanıtlamış, %4,2’si (6 kişi) yanıtlamamıştır. Yanıt veren katılımcıların %83,1’i (113 kişi) çocuklarının sınıf öğretmeni ve diğer okul öğretmenleri tarafından dışlanmadığını belirtmiştir. Eğitim kurumlarının ve bu kurumlarda uygulanan eğitim programlarının herkese ayırım yapmaksızın erişilebilir olması gerekir. Eğitimde ayrımcılık hiçbir koşul ve kayıta kabul edilmemelidir. Eğitim, başta en güçsüz gruplar olmak üzere, herkesçe erişilebilir olmalıdır.

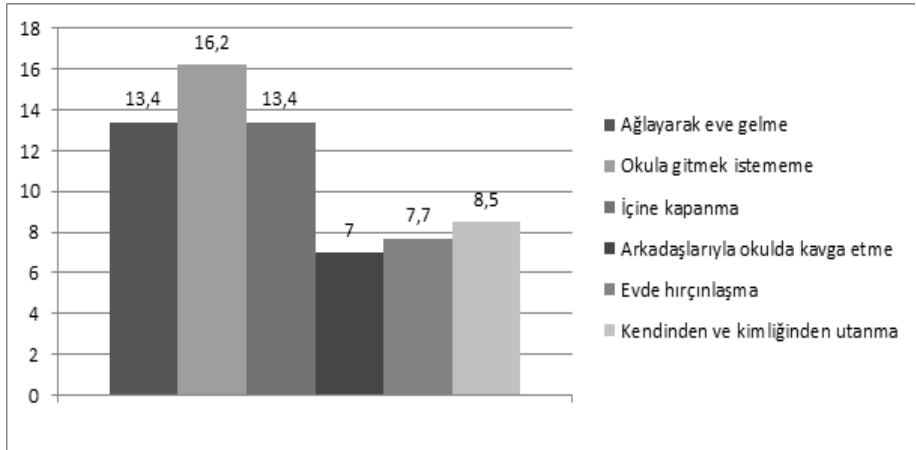
Eğitimin gerçekleştiği okul ortamında, bu gruba ait öğrenciler, diğer öğrenciler tarafından dışlanma ve horlanmaya maruz kalmaktadırlar. Hor görme %23 düzeyi ile en fazla diğer öğrencilerin Abdal kimliğine sahip çocuklara lakap takıp alay etmesiyle gerçekleşmektedir. Olumsuz tutum ve ön yargıların sırasıyla (%19), aynı sıralarda oturmak istememe (%14), teneffüslerde ortak oyun oynamak istememe (%13), bir sorunla karşılaşıldığında öncelikle Abdal çocuklarını sorumlu tutma (%12), Abdal çocuklarında kötü alışkanlıkların olduğunu varsayma (%10) ve sınıf içinde herhangi bir eşyayı paylaşmak istememe biçiminde gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 2).



Şekil 2. Abdal Öğrencilerinin Okul ve Sınıf Ortamında Horlanma Biçimleri

“Gerçekleştiyse yukarıdaki nedenlerden dolayı çocuklarınızda aşağıdaki olayları gözlediniz mi?” şeklinde öğrencilerin dışlanma ve horlanmalarda

nasıl etkilendiklerini anlamaya yönelik soru yöneltilmiştir. Katılımcıların % 23,2'si ( 33 kişi) soruyu yanıtlamış, %76,8'i (109 kişi) soruyu yanıtlamamıştır. Okulda dışlanma, horlanma gibi incitici, ayrıştırıcı ve ötekileştirici tutum ve davranışlara maruz kalan öğrencilerin %16'sı okula gitmek istememekte, %13'ü okuldan ağlayarak eve gelmekte, %13'ü içine kapanmakta, % 9'u kendisinden ve Abdal kimliğinden utanmakta, %8'i evde hırçın davranışlar sergilemekte, %7'si ise arkadaşlarıyla kavga etmektedir (Şekil 3).



Şekil 3. Abdal Öğrencilerinin Okul ve Sınıf Ortamında Horlanması Sonucu Öğrencilerde Oluşan Tutum ve Davranış Türleri (%)

Bu gibi önyargılı, ötekileştirici tutum ve davranışların kimlik gelişimi ve benlik algısı üzerinde olumsuz etkiler yaratması muhtemeldir. Çocuğun ilk toplumsallaşma deneyimi okul ortamında gerçekleşmektedir. Okul ortamında karşılaşılan, reddedici ve küçük düşürücü tutumlar çocuğun kaygılı bir insan olarak gelişmesine neden olmaktadır. Ortaya çıkan kaygı, çocuğun kendisini ve çevresini doğru algılamasını engelleyerek, doyurucu arkadaşlık ilişkileri geliştirmesinin önüne geçmektedir. Arkadaşlık ilişkilerinde karşılaşılan ötekileştirici ve incitici davranışlar, Abdal bireylerde yıkıcı izler bırakabilecek; bireyin okul ve sınıf ortamına uyumunu zorlaştırarak, okul başarısına olumsuz yönde etkide bulunabilecektir.

İçinde yaşadıkları egemen kültür tarafından, gerçekliklerin çarpıtılmasıyla geliştirilen önyargı ve ötekileştirme, öğrencinin kendi potansiyelini geliştirmesine ve gerçekleştirmesine olanak vermemektedir. Kendi özgür eylem ve etkinlikleriyle ortaya çıkması gereken varoluşu yok sayılmaktadır. Öğrencide, kendi yaşamına anlam katamamanın ortaya çıkardığı

özgürlüğünün yadsınması, ‘ontolojik anksiyete’ye (Gençtan,1994:43) bağlı, suçluluk duygusu ve kaygı ortaya çıkarmaktadır. Kendi özgün dünyası içinde anlaşılmayan insan‘’ kendi dünyasını kaybetmiş olma’’ duygusuna kapılır. Başkasının dünyasına yabancılaşan insan, kendi dünyası içinde tutsak kalır. Çevreyle ilişkilerinde yabancılaşma, duygusal donukluk, kopukluk, ilişkisizlik gibi sosyal ve duygusal durumlar ortaya çıkar (Gençtan,1994). Hangi nedenle bulunursa bulunsun, hâkim kültür içerisinde bulunan birey ya da topluluklar, saygı görerek, kendini var ederek yaşamak istemektedir. Her bireyin kimlik özelliklerinin bir kısmı önceliklere sahip olabilir ve kendisini onunla tanımlamak isteyebilir. Bu nedenle bireyin öne çıkardığı kimliğinin hak ve özgürlük talebi olarak algılanması, korunması esas alınmalıdır. Aksi takdirde ayrımcılıkla karşılaşmaktadır. Ayrımcılığa uğrayan birey ya da topluluklar ise kendi kimliğine yönelik reddedici siyasal, yasal, toplumsal davranışlara tepki göstererek, farklılıklarına saygı duyulmasını istemekte, hak ve özgürlük talep etmektedir. ”Özgürleşme talebi, toplumdaki eşitsiz güç ilişkilerinden olumsuz yönde etkilenen, dışlanan, ayrımcılıkla karşılaşan ve siyasal katılımı çeşitli mekanizmalarla engellenen sınıflardan, kadınlardan, etnik ve dinsel topluluklardan gelmektedir... Özgür bir toplum, farklı kimliklerin temsil ve tanınma taleplerini gerektiren nedenlerin ortadan kalktığı ya da olmadığı bir toplumdur”(Eğitim Sen, 2004: 187).

Eğitimin müfredat ve öğrenme ortamlarının düzenlenişi açısından da Abdal Topluluğu, eğitim hakkına erişim engeli yaşamaktadır. Uyarlanabilirlik ilkesi gereği, eğitim, öğrencinin ait olduğu kültürel sosyal değerlere ve ihtiyaçlara yanıt verebilecek şekilde esnek olmalı, değişen ve dönüşen toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmelidir. Okulda verilen eğitimin Abdal kültürüne olumlu katkısının olup olmadığını anlamaya yönelik 142 katılımcıya soru sorulmuştur. Soruyu katılımcıların % 95,8’ i (136 kişi) yanıtlamıştır. Abdal ailelerinin % 61’i çocuklarının okulda gördüğü derslerin, Abdal kültürünü geliştirdiğini ya da kültürün korunmasına katkı sağladığını düşünmemekte; % 10 ‘u ise alınan eğitimin çok az bir katkı sağladığını belirtmektedir. %19’u okulda görülen derslerin Abdal kültürünü gerileteceğini ve yok edeceğini düşünürken, %6’sı ise alınan eğitimin Abdal kültür ve geleneğini çok az şekilde olumsuz etkileyeceğini düşünmektedir.

Müfredat içerik ve perspektif olarak ezilmiş ya da dışlanmış topluluk ve kültürleri odak noktası haline getirmelidir. Öğrenciler, tarih ya da sosyal ve kültürel çalışmaları gerçek sorunlarına ve ilgilerine hitap etmeyen, kendilerinden bir şey taşımayan kitaplar vasıtasıyla öğrenmemelidirler. Öğrenciler, tarihi ailelerinin tarihsel deneyimlerinden, önemli sosyal ve

kültürel bir içeriği, kendi kültürel bakış açısından değerlendirerek öğrenmelidir. Apple'a (2004) göre önemli olan, müfredatı hazırlarken öğrencilerin sadece birer birey değil, aynı zamanda kendilerine ait kültürleri ve tarihleri olan sosyal grupların birer üyesi olduklarının da göz önünde bulundurulmasıdır. Ders kitapları ve müfredatın böyle bir özelliğinin bulunmaması bilhassa güncel sosyo-politik gelişmelerin sınıf ortamına yansıdığı durumlarda sorunlar doğurabilmektedir.

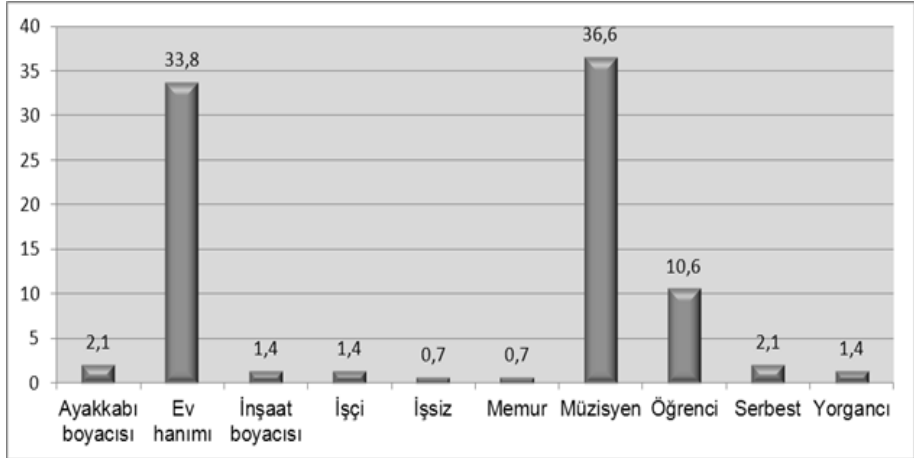
Eğitim hakkına erişimde ayrımcılığın ortadan kalması için alınan uluslararası kararlar devletlere, ayrımcılık yapmayı yasaklarken, ayrımcılığa karşı mücadele etmesi için yükümlülükler de getirir. Örneğin; “Bazı etnik grupların okula kayıt ve devam oranlarının düşük olmasının, söz konusu etnik grubun özgür bir tercihi veya o etnik grubun kültüründen kaynaklanan bir sonuç olduğu iddiasına rastlanılabilmektedir. Özellikle Romanlar bakımından durumun böyle olduğu sıkça ifade edilmektedir. Bu durumun toplumda yaygın ayrımcılığın veya devletin entegrasyonu sağlama konusunda sergilediği ataletin bir sonucu olabileceği dikkate alınmamaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Haklar Komitesi (ESKHK) ve Birleşmiş Milletler Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Komitesi (IAÖK) bu hususların göz önüne alınması ve Romanların eğitime eşit şekilde erişebilmesinin sağlanması bakımından etkili tedbirler alınması gerektiğini vurgular. IAÖK, bu çerçevede daha çok sayıda Roman öğretmenin yetiştirilmesi ve istihdam edilmesinin önemine vurgu yapar. Komite, 2000 yılında yayımladığı Romanlara karşı ayrımcılık konulu genel yorumunda, eğitim alanında alınması gereken tedbirleri de saymıştır. Bunlar arasında devletlerin Roman veli ve vasilerle, Roman örgütleriyle ve yerel topluluklarla işbirliği yapması, okullarda daha fazla Roman istihdam edilmesi, Roman öğrencilerin ayrımcılığa ve özellikle tacize karşı korunması ve ders kitaplarına Roman tarih ve kültürünün de dahil edilmesi yer alır. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi (ASHK) ise, Romanların kendi dillerinde eğitim materyallerine erişiminin sağlanmasının, eğitimden dışlanmamaları için alınabilecek tedbirler arasında olduğunu belirtir... Komite, ayrımcılığın çocukların sınıf arkadaşlarından ve onların ailelerinden de gelebileceğinin göz önünde bulundurularak tedbir alınmasını talep eder. Komite, azınlıkların eğitimin her düzeyinde kendi tarih ve kültürlerine ilişkin bilgilere erişebilmesinin sağlanması için, müfredatta gerekli değişikliklerin yapılması gerektiğini ifade etmiştir. ESKHK'ye göre ise, azınlıkların eğitime erişiminin önündeki en önemli engellerden biri, ders kitaplarında azınlıklar hakkında olumsuz, onur kırıcı ifadelerle yer verilmesi ve önyargıların

pekiştirilmesidir ve ders kitaplarının her türlü olumsuz ifadeden arındırılması gerekmektedir” (ERG, 2009: 26).

Abdal algısının oluşmasında Abdalların eğitim hakkına filen erişememelerinde, yaptıkları iş ve mesleğin de önemli yeri vardır. Yaşamlarında, eğitim tarafından şekillendirilen sosyal ve ekonomik bir yapılanma söz konusu değildir (Gürsoy, 2006:7). Abdal topluluğunda meslek, Abdallık kültürünün ve geleneğinin devamı, taşıyıcısı niteliğinde olup; bireylerin seçimleri sonucu oluşmaktadır. “Bir kaşıkla dokuz Abdal doyar” sözünde belirtildiği gibi Abdallar için yeme içme ve rızık sıkıntısı geçmiş yaşamlarında yoktur. Ekonomik anlamda gündelik yaşamakta, bir lokma bir hırka düşüncesini benimseyerek mülkiyete önem vermemektedirler. Tarihsel ve kültürel geçmişlerine bakıldığında meslek; sadece para kazanma ve ekonomik ihtiyaçları karşılayarak geçinmenin aracı değildir. Abdalın kendisini ifade ederek kendisini gerçekleştirmesinin de yoludur.

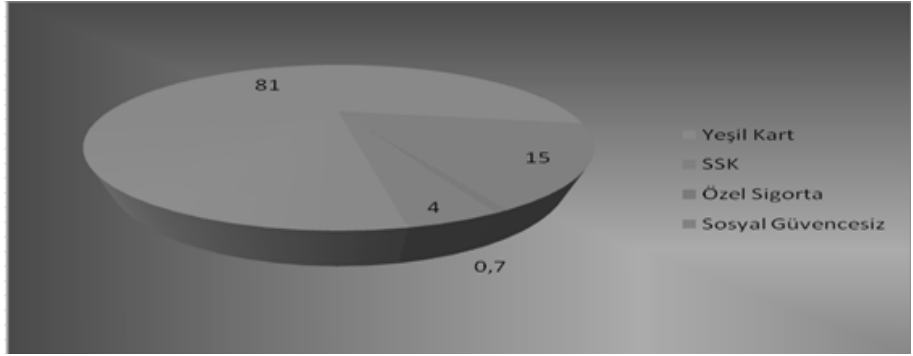
Günümüzde ise, bireylerin seçtikleri mesleklerine bağlı olarak yaptıkları işler, yaşamlarında sürekli etkileşimde bulunacakları çevreyi, o çevre içindeki yerlerini, eş seçimlerini, kazanç biçimlerini ve düzeylerini, geçim tarzlarını belirlemektir. Meslek, kişi ve aile için statünün kaynağını oluşturarak toplumsal katılım ve uyum da önemli rol oynamaktadır. Değer yargılarının şekillenmesine etki ederek, kişi ve ailesinin gelişimini etkilemektedir. Bir taraftan insanları birbirine bağlarken, bir taraftan da onları ayırıştırıp, toplumsal farklılaşma/hiyerarşi üretmektedir. Üyeleri arasında benzer yaşam tarzına temel oluşturmaları ve üyeleri üzerinde çeşitli biçimlerde sosyal kontrol kurmaları bakımından alt kültür oluşturmaktadır. Birey, mesleki etkinlikleri yoluyla bir şeyler üreterek yeteneklerini kullanır, gizil güçlerini görünür kılar, başarılı olur ve kendisini doyuma ulaştırabilir.

Abdal topluluğu; düşük geliri, vasıfsız, düzensiz, gündelik işlerle uğraşmaktadır. Abdalların %37’si müzisyen (müzisyenlik sadece erkeklerin yaptığı bir iştir), %2’si serbest, %2’si ayakkabı boyacısı, %1,4’ü inşaat boyacısı, %1,4’ü işçi, %1’i memur, %1,4’ü yorgancı ve % 34’ü ev hanımıdır (Şekil 4).



Şekil 4. Abdal Ailelerinin Çalıştığı İş Türleri (%)

Abdalların %81'inin sosyal güvencesi "yeşil kart", %15'inin "Sosyal Sigortalar Kurumu", %0,7'sinin "özel sigorta"dır. Yüzde 4'ünün yeşil kart dâhil hiçbir sosyal güvencesi bulunmamaktadır (Şekil 5).



Şekil 5. Sosyal Güvence Türleri

İlgili mevzuata göre, Yeşil Kart, yoksul ailelerin sağlık hizmetlerinden asgari düzeyde yararlanabilmesi için geliştirilmiş bir sosyal güvenlik sistemidir. " ... Ekonomik gücü yetersiz, düzenli geliri ve mülkü olmayan yurttaşlar (13.8.1992 tarih ve 21314 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan) "Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşılanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmelik" uyarınca yeşil kart sahibi olabilmektedirler. Günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre herkesin insanca yaşamasını sürdürecektir, insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret elde

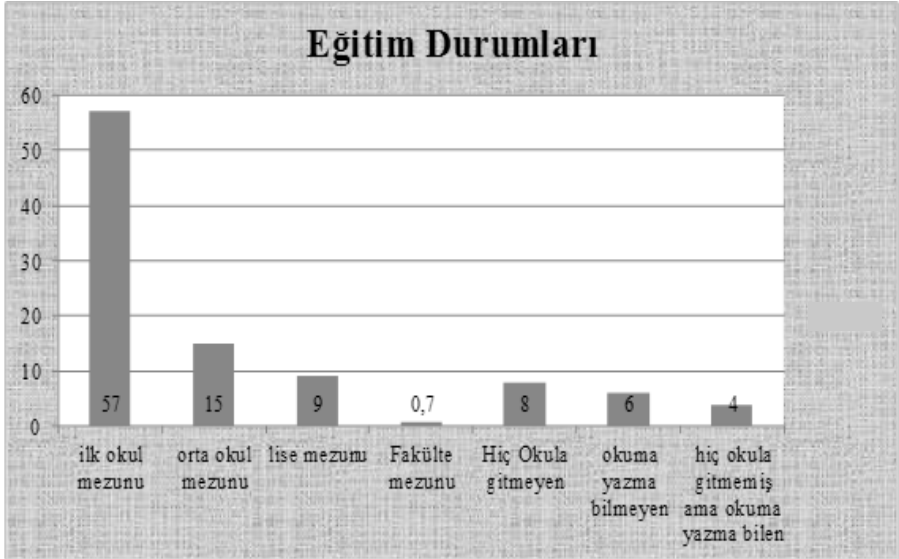


etmesinin, sosyal devlet ilkesine bağlı olarak, bir hak olması gerekir. Abdal ailelerinin şu haliyle açlık sınırının altında bir gelire sahip olarak yaşamaya mecbur kaldığı gözlenmektedir.

Abdal topluluğu kendi mesleklerini çocuklarının yapmasını istemezken, çocuklarının eğitim görebilerek yüksek gelirli, statülü işler yapmasını istemektedirler. Düşünlerde saz, ses ya da oyun sanatçılığı yapmak geçimlerini sağlasa bile, çocuklarının eğitim görebilerek işçi, memur, öğretmen, doktor, avukat vb. mesleklere sahip olmasını isteyen Abdal ailelerinin düzeyi ise %94'tür. Bu konuda "Kırşehir Çiğdem Gazetesi"nde 1990 yılında yayımlanan bir röportajda şöyle yakınmaktadır:

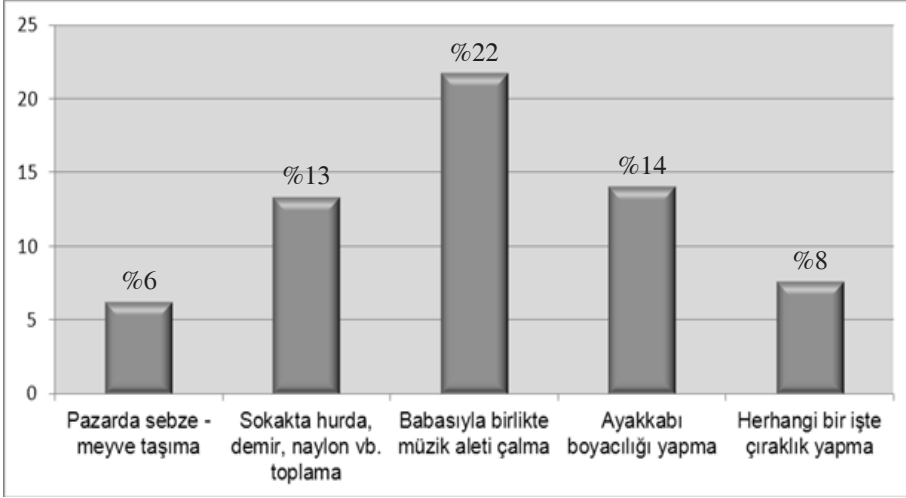
*"Nesiller boyu onur duyarak icra ettiğimiz meslek (Abdallık, Çalgıcılık), maalesef bizi açlık zoruyla ölüme mahkûm etti. Bunun için bu mesleği bizden çok önce ölmüş görüyoruz. Çünkü açız... Nesilden nesile icra ettiğimiz bu sanatımızda ne bir sosyal güvencemiz ne dayanağımız var."*<sup>8</sup>

Eğitim düzeylerinin düşük oluşu, çocuklarının eğitimini, kendilerinin yoksul oluşunu doğrudan etkilemektedir. Şekil 6'da verilen, Abdalların eğitim durumlarının dağılımına bakıldığında çoğunluğu (%57) ilkokul mezunudur. Yüzde 15'inin ortaokul mezunu, %9'unun lise mezunu ya da lise öğrencisi, %0,7'sinin fakülte mezunu olduğu görülmektedir. Yüzde 8'inin hiç okula gitmediği, %6'sının okuma yazma bilmediği, %4'ünün ise hiç okula gitmemiş ama okuma yazma bildiği belirlenmiştir. Ortalama eğitim düzeyi yaklaşık 4'üncü 5'inci sınıf aralığındadır. Okuma yazma oranının en az olduğu kesim orta yaş ve üzerindeki kişilerdir. Abdalların eğitim durumlarına ilişkin veriler eğitimin en alt düzeyi sayılabilecek okuma yazma bilmenin dahi %18 düzeyinde sağlanamadığı ve eğitimin herkes için halen eşit olarak erişilebilir bir hak olmadığı anlamına gelmektedir. Okul tür ve düzeyleri arasındaki geçişe bakıldığında da eğitim hakkına erişimin gerçekleşmediği görülmektedir. İlkokuldan fakülte eğitimine kadar uzanan süreçte, eğitim düzeylerinin belirgin şekilde azaldığı görülmektedir. Eğitime başlamak kadar eğitimin tüm aşamalarını tamamlamak da bu topluluk için bir sorundur.



Şekil 6. Kırşehir Abdallarının Eğitim Durumları (%)

Ortaya çıkan verilere bakıldığında Abdal topluluğunun öğrenim çağındaki çocuklarının sokakta çalışmaları, eğitime erişimde engellerle karşılaşmaları bu ekonomik koşullar altında zorunlu hale gelmektedir. Ekonomik yoksunluktan dolayı öğrenim çağındaki kız ve erkek çocukların bazıları, aile bütçesine katkı amaçlı çalıştırılmaktadır. Okula devam ederken çalışma oranı, erkek öğrencilerde %34, kız öğrencilerde ise %19'dur. Erkek öğrencilerin çalışma oranı kız öğrencilere göre daha yüksektir. Kız ve erkek öğrencilerin çalışması öğrenim durumlarını olumsuz etkilemektedir. Çalışmanın ortaya çıkardığı; yorgunluk, zorlanma, derslere yeteri kadar zaman ayırmama gibi çalışmaya bağlı olarak ortaya çıkan etkenler, çocuğun okula düzenli devam etmesinin, başarılı olmasının önünde engel oluşturmaktadır. Yapılan işlerin türü cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kız öğrenciler ev işlerinde çalışırken erkekler sokakta çalışmaktadır (Şekil 7).



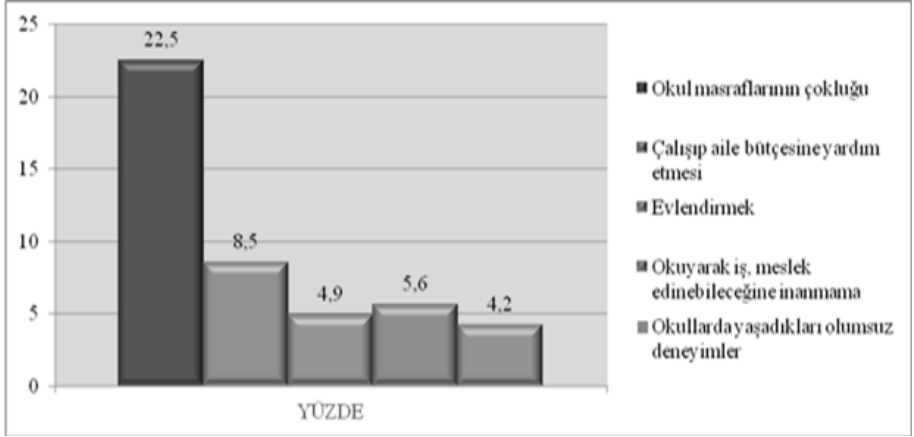
Şekil 7. Erkek Öğrencilerin Çalıştığı İş Türleri

Çalışan erkek öğrencilerin; %6'sı pazarda sebze meyve taşımakta, %13'ü sokakta hurda, demir, naylon vb. toplamakta , %22'si babasıyla birlikte düğünlerde müzik aleti çalmakta , %14'ü ayakkabı boyacılığı yapmakta , %8'i ise herhangi bir işte çıraklık yapmaktadır. Belirlenen işler, çocuklar için her türlü istismara açık, düşük gelirli, meslek edindirmekten uzak, olumsuz model oluşturmaya elverişli, sağlıksız, güvensiz sokak ortamında gerçekleşen işlerdir.

Yoksulluk, çocuk işçiliğini belirleyen en önemli etkidir. Çocukların yoksulluğu ailenin yoksulluğuna bağlıdır. Ailenin yoksulluğunun temelinde ise işsizlik yatar. Çocuk işçiliği yoksulluğu sürekli hale getirerek bir kısır döngü oluşturmaktadır. “Yoksulluktan kurtulmak için çalışmak zorunda kalan çocuklar, gerekli mesleki eğitimi alamadıklarından, gelecekte daha iyi ücret kazandırabilecek işler yerine vasıfsız emek gerektiren düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalacaklarından yoksulluğun kıskaçından kurtulamayacaklardır”(Eğitim Sen, 2004: s.52).

“Kız ve erkek çocuklarınızın liseyi dışarıdan bitirmesini, aşağıdaki sebeplerden dolayı düşünür müsünüz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Alt seçeneklerde beş neden belirtilerek, altıncı seçenek olarak “başka varsa belirtiniz” şeklinde, katılımcılardan öğrenilmeye çalışılmıştır. 142 katılımcının % 99,3'ü (141kişi) soruyu yanıtlamış bir katılımcı soruyu yanıtlamamıştır. Katılımcıların; % 31,2' si (44 kişi) Evet, % 68,8'i ( 97 kişi) Hayır yanıtını vermiştir. Kız ve

erkek çocuklarını liseyi dışarıdan bitirmeleri için okuldan almak isteyen Abdal ailelerinin oranı % 31'dir. Bunların %23'ü "okul masraflarının çokluğu", %9'u "çalışıp aile bütçesine yardım etmesi", %6'sı "çocuklarının okuyarak iş, meslek edinebileceğine inanmadığı", % 5'i "evlendirmek" ve %4'ü ise "okullarında yaşadıkları olumsuz deneyimler" nedeni ile çocuklarını lise seviyesinde örgün eğitimin dışına çıkarabileceğini belirtmiştir (Şekil 8).



Şekil 8. Kız ve erkek çocuklarını liseyi dışarıdan bitirmeleri için okuldan almayı düşünen Abdal ailelerinin düzeyi

Abdal ailelerinin yaklaşık üçte birinin okul masraflarının çokluğu, çalışıp aile bütçesine yardım etmesi gibi gerekçelerle çocuklarını örgün eğitimin dışına çıkarmayı düşünmeleri, eğitimin masraflarını karşılayamadıklarını göstermektedir. Kırşehir Çiğdem Gazetesi'nde 1990 yayınlanan daha önce de sözü geçen bir röportajda Abdallar bu durumlarını şöyle özetlemektedirler.

*"Çocuğumuzun istediği üç beş kuruş harçlığı veremeyen insanlarız. Bir babanın en büyük yıkıntısı evladının kendisinden bir şey isteyip de onu vermemesidir. İşte biz bu yokluklar içinde sürünen, çırpınan insanlarız."*<sup>9</sup>

Yoksullar ve ötekileştirilmiş topluluklar, eğitim hakkına erişimle ilgili doğrudan bir engelleme ile karşılaşmıyorlar. Görüntüde diğer insanlarla aynı sıralarda okumaya bile teşvik ediliyorlar ama yaşadıkları koşullar, ailenin yoksulluğu ve ötekiliği bu durumun ürettiği kültür içinde daha yüksek eğitime girmeye kendilerine kolaylaştıran bir yol kat edemiyorlar. Eğitimin piyasalaşması, eğitim masraflarının velilere yüklenmeye çalışılması, yoksul kesimler için; eğitim hakkının ihlaline, eğitime erişimin engellenmesine, eğitimdeki

eşitsizliklerin derinleşmesine sebep olmaktadır. “Çünkü neo-liberal anlayış maliyetine katlanan kesimlerin eğitim hakkını savunur”(Şentürk, 2010, s.78).

Türk Eğitim sisteminin en temel sorunlarından biri, eğitimde eşitsizliğin gün geçtikçe artıyor olmasıdır. Bu artış toplumsal tabakalaşmayı derinleştirmektedir. Özellikle yapılan son on yıldaki müdahaleler, eğitimde eşitsizliği derinleştirmiş ve kastlaştırmıştır. “Neo-liberal politikalar çerçevesinde nüfus artış hızının aksine bütçeden eğitime ayrılan pay azalmış, kamusal bir hak olarak anayasada yer alan eğitim hakkı ve eğitime ulaşma, nitelikli eğitimden yararlanma (fiziki donanım, öğretmen niteliği vb.) gibi imkânlar büyük çoğunluk için ulaşılmaması hedeflenen amaçlar olmaktan çıkmıştır (Gök, 2004a, aktaran Yılmaz ve Altınkurt, 2011, ss. 206-206).

Neo-liberal anlayışın maliyetine katlanan kesimlerin eğitim hakkını savunması, araştırma alanımız içerisinde yer alan Kırşehir Abdal Topluluğunun eğitim hakkına erişimini engellemektedir. Çünkü Abdal topluluğu yoksulluğun her türünü kendi yaşam alanında hissetmektedirler. Yoksullukla mücadele de iktidarlara ve uluslararası kuruluşlara birçok sorumluluklar düşmektedir. Bu sorumluluklardan önemli bir tanesi de yoksulların eğitim hakkına erişiminin önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Çünkü yoksullukla eğitim arasında kısır döngü mevcuttur. Yoksulluk arttıkça eğitim imkânlarına erişim azalmakta, eğitime erişim azaldıkça da yoksulluk artmaktadır. “ BM ESKHK, yoksul kesimlerin eğitime en az erişebilen kesimler olduğuna vurgu yapmakta, devletlere, toplulukların ve ailelerin çocuk emeğine ihtiyaç duymamalarını sağlama yönünde yükümlülük vermektedir... BM ESKHK eğitimin ücretsiz olduğu hallerde dahi bazı eğitim masraflarının (önlük, üniforma, kitap, kırtasiye, çeşitli adlar altında bağış (karne parası, vs.) eğitime erişim önünde önemli bir engel teşkil ettiğini, bunun mutlaka önlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Aynı husus, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi (ASHK) tarafından da vurgulanmaktadır.

Eğitimin ekonomik olarak erişilebilir olması, eğitimin ücretsiz olmasını, yeterli burs imkânları bulunmasını, eğitime ilişkin ek masrafların karşılanmasını ifade eder. BMESKHK, sözleşmenin eğitim hakkını düzenleyen 13. maddesinin 2(e) paragrafında ifadesini bulan “yeterli bir burs sisteminin geliştirilmesi” yükümlülüğünü, ayrımcılık yasağına ve eşitliğe ilişkin hükümler ile birlikte okuyarak, burs sistemlerinin özellikle dezavantajlı kesimlerin eğitime erişim imkânlarını güçlendirmeye yönelmesi gerektiğini vurgulamıştır... “Bu bağlamda değinilmesi gereken bir diğer sözleşme, ÇHS (Çocuk Hakları Sözleşmesi)’dir. Madde 28, ilköğretimin ücretsiz olmasını öngörür. Sorumlu

komite, bu hakkın güvence altında kabul edilmesi için eğitimin her yönüyle ücretsiz olması gerektiğini söylemektedir. Bu, ders kitapları, materyaller ve üniformalar gibi ilköğretim öğrencisinin eğitimi için gerekli tüm giderler anlamına gelmektedir”(ERG, 2009; s.43).

Kırşehir Abdallarının kendi sorunlarını çözebilecekleri herhangi bir örgütlülükleri bulunmamaktadır. Yaşadıkları olumsuzlukları sineye çekmiş kabullenmiş görünmektedirler. Kendileriyle diyalog kuracak kişi, kurum ve anlayışlara ihtiyaç duymalarına rağmen, Abdalların %92’si kendilerine destek olan veya olabilecek, eşit diyalog kuran veya kurmaya çalışacak kurumların olmadığını belirtmektedir. Kişi ya da toplulukla eşit diyalog, onun yaşantısı içerisinde dünyasına katılarak gerçekleşebilir. Böylesi diyalog Abdal topluluğuna yönelik hiçbir kurum tarafından geliştirilmemiştir. Kişi ya da grubun bugünkü yaşantısının nedenlerini belirleyerek ortaya çıkan yargılama eşit diyalogun önünü tıkamaktadır. Hâlbuki farklı ve ötekinin, egemen tarafından ne yaşadığının fark edilmesi ve anlaşılması kendisinin ötekiyle oluşturduğu ilişki türünü anlaması diyalogcu ilişki için önemli başlangıç oluşturmaktadır. Gorz’un ifadesinde yer aldığı gibi “[a]ncak kendisini özne olarak gören bir özne, diğer öznelerin özgürleşme çalışmasını ve kendi kendilerini üretme çabasını tanıyabilir, anlayabilir ve tercüme edebilir” (Gorz, 2001:86-87).

Yaşadıkları sorunların temelinde yoksulluğu gören Abdal topluluğu, kendilerine yapılacak en önemli desteğin iş verilerek ekonomik yardım olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle % 3’ü Belediye’yi, %3’ü Kültür Bakanlığı’nı, %2’si ise Valiliği kendilerine destek olan veya olabilecek, kendileriyle eşit diyalog kuran veya kurmaya çalışacak kurumlar olarak görmektedir.

Kırşehir Abdallarının %88’i, kendilerini diğer toplumsal gruplarla eşit hissetmelerine yardımcı olacak herhangi kurumsal ya da bireysel etkinlik olup olmadığına yönelik hiçbir ifade de bulunmamıştır. %12’si, kendilerini diğer toplumsal gruplarla eşit hissetmelerine yardımcı olacak kurumsal ya da bireysel etkinliklere yönelik görüş belirtmiştir. Abdalların %6’sı, eşitliğin önyargıların kırılmasına bağlı olduğunu, bunun için; TV programları, festivaller gibi etkinlikler düzenlenmesinin gerektiğini belirtmişlerdir. Yüzde 3’ü kendilerine yönelik ayrımcı tutum ve ön yargıları değiştirebilmeleri, diğer toplumsal gruplarla eşit ilişki kurabilmeleri için, yeteneklerini geliştirecek olanak ve fırsatlara ihtiyaç duyduklarını, %1’i ekonomik yönden güçlenmelerinin kendilerini diğer toplumsal gruplarla eşit hissetmelerinde yardımcı olacağını,

%1'i kültürü yaşatmaya ve dayanışmaya yönelik düzenlenecek etkinliklerle eşitliği hissedeceklerini, %1'i bu eşitliğin Abdal topluluğu ve kültürünü yaşatabilecek eğitim ortamlarının oluşturulmasıyla gerçekleşeceğini ifade etmiştir.

Yerleşik yaşama geçiş ve kentleşmeyle birlikte, kentin sahip olduğu; kültürel farklılıklar, özendirici yaşam tarzları, eğitim ve istihdam olanakları abdal ailelerini etkilemektedir. Kendi kültürel özelliklerini ve inançlarını korumalarında, gerçekleştirmelerinde yaşanan sıkıntılar hâkim kültürün etkisine girmelerine neden olmaktadır. Özellikle yerleşik yaşam ve kente uyum sağlayamama, yabancılaşma, kentte yeni çevreler oluşturma ihtiyacı sosyal baskılarla karşılaşmaktadır. Kent yaşamına ait oluşan deneyimler, kentin hızlı değişim ve dönüşümü, Abdal kimliğinin ve kültürünün kendi iradeleri dışında yok olmasına sebep olmaktadır.

Kırşehir merkezde Abdal topluluğunun yoğun olarak yaşadığı Bağbaşı Mahallesinde Toplu Konut İdaresinin toplu konut inşa etmeye başlaması, Abdalların bir arada kendi gruplarıyla yaşamasını olanaksız hale getirmektedir. Hem yaşadıkları ortak mekân hem de bu mekâna bağlı olarak gerçekleşen sosyal ilişkiler, yeni oluşacak site ve apartmanlar, yaşam tarzlarını tümüyle farklılaştırarak ve çeşitlendirecektir. Abdal topluluğunu yeni komşularla birlikte yeni değerler, yeni eşitsizlikler, yeni uyum sorunları beklemektedir. Mevcut ekonomik olanaklarıyla, meslekleriyle, alıştıkları müstakil bahçeli ev hayatlarıyla yeni oluşan sürece uyum sağlamaları kolay olmayacaktır. Yaşanacak olan göç ve kopuşlar kimliğin dayandığı zayıflamış köklerin de etkisiyle, yalnızca mekânlarla sınırlı kalmayarak, geçmiş ve gelecek arasındaki yabancılaşmayı da keskinleştirecektir. Bu süreçte kültürel yatkınlık ve eğilimle ortaya çıkan Abdallık geleneğinin kültürel sermayesi de eriyecektir. Evinin içinde, bahçesinde bir enstrümanın icrasını öğrenen çocuklar, apartman komşusunu rahatsız etmeme adına engellenecek, baskılanacaktır. Durumun farkında olan Abdalların %57'si kültürlerinin yok olacağı endişesini taşımakta, %12'si ise bu endişeyi bazen hissetmektedir.

## **Sonuç**

Kırşehir'de yaşayan Abdal Topluluğu, toplumsal ilişkilerin gerçekleştiği alanlarda ayrımcılığa uğramaktadır. Kendileri de ayrımcılığın ve ötekileştirmenin farkındadır. Geçmişe göre olumsuz tutum ve ön yargılar toplumsal boyutta azalmış gibi gözükse de eğitim hakkı ve erişimi boyutunda devam etmektedir. Horlanma ve küçük düşürülme nedeniyle okula gitmek istemeyen öğrenciler bulunmaktadır. Aldıkları eğitim yoluyla kendi



topluluklarının özgürleşmesi noktasında karar verici konumda değiller. Abdal kültürünün gelecek kuşaklara aktarılmasında kaygıları bulunmaktadır. Kendi tarih, kültür, gelenek ve inanç yapılarının içinde olduğu bir eğitim sisteminden yoksunlar.

Sürekli bir işten yoksun, gündelik işlerde çalışarak, düşük ve düzensiz gelire sahipler. Sosyal güvenceden yoksun işleri ve insanca yaşanabilir bir ücretin altındaki gelirleriyle eğitim hakkına ekonomik bakımdan erişmede, devamda ve tamamlamada hak ihlaline maruz kalmaktadırlar. Öğrencilerin, gereksinimlerini karşılamak için çalışarak para kazanmak zorunda olmaları, okula gidememelerinin en önemli nedenidir. Okula gitmek yerine daha küçük yaşlardan itibaren düğünlere giderek çalgıcılık yapıp, para kazanmaya çalışmaktadırlar.

Kendi içlerine dönük şekilde sosyal yaşamlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Kendi topluluklarının devamı için içten evlilik yapmaktadırlar. Toplumun diğer kesimleriyle aileler arası kurdukları ilişkiler sınırlı düzeydedir. Çocuklarının kendi yaptıkları müzisyenlik mesleğini yapmasını istememektedirler. Yoksulluklarının temelinde müzisyenlikten elde ettikleri gelirin düşük oluşunu görmektedirler.

### **Öneriler**

Farklı toplulukların, ezilenlerin, ayrımcılığa uğrayan grupların, inanç ve felsefi düşüncelerin, farklı tutum ve eğilimlerin toplum içerisinde uyumlu yaşayabilmesi kendini gerçekleştirebilmesi için çokkültürlü yapılanmaya ihtiyaç vardır. Eğitimin çokkültürlülüğü tanıyan şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Anaokulundan başlayarak eğitimin tüm kademelerinde çokkültürlülükle ilgili etkinlikler ve programlar geliştirilmelidir. Etkinliklere okulun tüm bileşenleri etkin şekilde katılmalıdır. Eğitimin tüm kademelerinde çokkültürlülükle ilgili ders okutulmalıdır. Bunun için Türkiye taraf ülke olarak imza attığı tüm uluslararası sözleşmeleri iç hukuka uyarlamalı, çekince koyduğu maddelerden çekinceleri kaldırarak kabul etmelidir.

Ders kitaplarında var olan, önyargı oluşturan tüm ifade, bilgi, resim vb. pozitif anlamda değiştirilmeli, toplumda var olan ötekine karşı önyargılarla ilgili mücadele programları hazırlanmalıdır. Çünkü önyargılar hor görme, sevmeme, nefret gibi duyguları içermekte ve ötekini mağdurlaştırmaktadır. Eşitsizlik ve ayrımcılık yaratarak hak ihlallerine sebep olmaktadır.

Çocukların içinde yaşadıkları egemen kültür tarafından dışlanması engellemek amacıyla her okulun kendi koşuluna uygun anne, baba, öğretmen, idareci, rehberlik servisleri ve öğrencilerin de katılacağı olumlu deneyim ortamlarının yaratılmasına olanak tanınmalı, projeler üretilmelidir. Çokkültürlü yaşamın kalıcı olması ve gelişmesi için ebeveynlere sorumluluk verilmeli çocukların çokkültürlü yaşama uyumunda etkin olmaları sağlanmalıdır.

Eğitim, insanların kendi haklarını geliştirmeleri, kullanmaları ve talep etmeleri için kapasitelerinin geliştirilmesi olarak düşünülmelidir. Eğitim sistemine hâkim olan neo-liberal politikaların çok boyutlu ve derin eşitsizlik ürettiği görülerek, eğitim sistemi eğitim hakkı ve erişimi ilkeleriyle düzenlenmelidir. Velilerden eğitimle ilgili hiçbir ücret talep edilmemelidir. Hükümet, yerel merciler veya okul tarafından konulan harçlar ve diğer dolaysız harcamalar kaldırılmalı, eğitime erişimin önüne engel olmaktan çıkarılmalıdır. Değişik nedenlerle, değişik türde dezavantajlı hale gelmiş grupların lehine, mevcut ayrımcılığın etkilerini gidermek için önleyici ve telafi edici tedbirler alınmalıdır. Hükümetler tarafından yoksullukla mücadele programları oluşturularak asgari geçim şartları oluşturulmalıdır.

Abdal Topluluğuna yönelik çalışmalar yapılarak, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi türündeki okullara gidememelerinin önündeki engeller tespit edilmelidir. Yetenekli öğrencilere burs olanağı sağlanarak, bilgilendirilerek, ilgi oluşturularak, kültürün kendisine ait müzik öğretimine programlarda yer verilerek Abdal öğrencilerinin bu okul türünde öğrenim görmeleri kolaylaştırılmalıdır.

Önyargıların giderilmesi, toplumsal ve bireysel kabullenişin sağlanması adına Abdalların yaşadıkları bölgelerde, Abdal aileler ve örgütlenmeler başta olmak üzere yerel topluluklar ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak tüm alanlarda Abdallara istihdam imkânı yaratılmalı; Abdallar, sosyal ve ekonomik hayatın birçok alanına dâhil edilmelidirler. Bu kapsamda sahip oldukları kültürel değerlerini, özellikle de müzisyenliklerini koruyacak tedbirler geliştirilmelidir.

Abdal kültürünün tanıtılarak yaşadıkları ayrımcılığın giderilmesi, bir örgütlülüğe kavuşturularak kendi içlerinde birlikteliklerinin sağlanması ve bu yapıların devamı için gerekli olacak finansmanın bulunması adına, kamunun özel kesimin ve sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle ihtiyaçlarını karşılayacak etkinlikler düzenlenmelidir. Bu tarz oluşumlarla gerçekleşecek etkinlikler, eğitim programları, belgeseller, yerel ve ulusal basında yer alacak yazı dizileri, festivaller, sosyal medya aracılığıyla oluşturulacak gruplar ve

organizasyonlar son derece önemlidir. Bu önem Abdalların, uğradıkları hor görülme ve dışlanmışlık karşısında kendilerini koruma, geliştirme ve diğer topluluklarla eşit olma hakkından gelmektedir.

## **DİPNOTLAR**

- 1 Eğitim Sen'in 3-7 Şubat 2014 tarihleri arasında Ankara'da düzenlediği (Özgürleşme Yolunda Eğitim) 5. Demokratik Eğitim Kurultayı'nda sunulan bildirinin yayın için düzenlenmiş metnidir.
- 2 Rıza Tezcan- Kırtıllar köyü ihtiyar heyeti üyesi ile yapılan görüşme. Tarih: 04 Şubat 2013
- 3 Veli Metin- Yerköy Abdal Derneği son başkanı ile yapılan görüşme. Tarih: 04 Şubat 2013
- 4 Hüseyin Kurt- Çiçekdağı Anadolu Lisesi Müdür Yardımcısı ile yapılan görüşme. Tarih: 04 Şubat 2013
- 5 Gökçe Güney- Üniversite son sınıf öğrencisi ile yapılan görüşme. Tarih: 04 Mayıs 2013
- 6 Tamer Karakuş ile yapılan görüşme. Yer: Kaman Tarih: 25 Ocak 2013
- 7 Veli Metin\_ Yerköy Abdal Derneği son başkanı ile yapılan görüşme. Tarih:04 Mayıs 2013
- 8 [haberguncel.blogspot.com/2012/09/buyuk-halk-ozani-4-kirsehir-apdallarinin-yoksulluk-feryadi.html](http://haberguncel.blogspot.com/2012/09/buyuk-halk-ozani-4-kirsehir-apdallarinin-yoksulluk-feryadi.html)
- 9 [haberguncel.blogspot.com/2012/09/buyuk-halk-ozani-4-kirsehir-apdallarinin-yoksulluk-feryadi.html](http://haberguncel.blogspot.com/2012/09/buyuk-halk-ozani-4-kirsehir-apdallarinin-yoksulluk-feryadi.html)

## KAYNAKÇA

Apple, M. W. (2004) *Neoliberalizm ve Eğitim Politikaları Üzerine Eleştirel Yazılar*. Ankara. Eğitim Sen Yayınları

Eğitim Sen. (2004). *4. Demokratik Eğitim Kurultayı Eğitim Hakkı*. Ankara. Eğitim Sen Yayınları.

ERG. (2009). *Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi*. İstanbul,

Gençtan, E. (1994). *Varoluş ve Psikiyatri*. İstanbul. Remzi Kitabevi.

“Genelge 20134”.(2013)Web:[http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/mevzuat/yururlukteki\\_mevzuat/genelgeler/](http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/mevzuat/yururlukteki_mevzuat/genelgeler/) Erişim: 01 Mart 2013

Gorz, A. (2001). *Yaşadığımız Sefalet ‘Kurtuluş Çareleri’*. İstanbul. Ayrıntı Yayınları.

Gürsoy, Ş. (2006). Sosyal ve Dini Yaşam Açısından Günümüz Orta Anadolu Abdalları -Kırşehir Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Parlak, E. (2012). ‘Anadolu Türkmen Müzik Sanatında Bir Abdal Deha: Neşet Ertaş’ *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Araştırma Dergisi*. <http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/index.php/TKHBVD/article/view/196/189> Erişim: 03 Mart 2013

Polat, S. (2012). Okul Müdürlerinin Çok Kültürlülüğe İlişkin Tutumlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Hacettepe University Journal of Education)* 42: 334-343.

Resmî Gazete, (1992/21314).<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/> Erişim: 01 Mart 2013

Resmî Gazete, (20.08.1999/23792) Millî Eğitim Bakanlığı Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Yönetmeliği.

Şentürk, İ. (2010). Pierre Bourdieu’nun Neoliberalizm Eleştirisi Bağlamında Eğitim Yönetimini Yeniden Düşünmek. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,11(2). ss: 73-98

Yalçınkaya, A. (2005). *Pas: Foucault'dan Agamben'e Sivilleşmiş İktidar ve Gelenek*. Ankara. Phoenix Yayınları.

Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2011). Öğretmen Adaylarının Eleştirel Pedagoji ile İlgili Görüşleri, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 3, ss:195-213